

Sygn. akt I NSK 56/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 września 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Aleksander Stępkowski (przewodniczący)

SSN Leszek Bosek (sprawozdawca)

SSN Grzegorz Żmij

w sprawie z powództwa Bank (...) S.A. w W.
przeciwko Prezesowi Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów
o stwierdzenie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw
Publicznych w dniu 19 września 2019 r. skargi kasacyjnej pozwanego
od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 8 czerwca 2017 r., sygn. akt VI ACa (...)

1. oddala skargę;

2. zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 574 (pięćset siedemdziesiąt cztery) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów na podstawie art. 27 ust. 1 i 2 w związku z art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów (Dz. U. Nr 50, poz. 331 z późn. zm., dalej

u.o.k.k.), po przeprowadzeniu postępowania administracyjnego w sprawie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów wydał w dniu 21 czerwca 2013 r. decyzję nr (...)/2013, w której:

1) uznał za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, o której mowa w art. 24 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów, działanie Bank (...) S. A. w W., polegające na zamieszczeniu we wzorcu umowy pod nazwą: „Umowa kredytu w formie linii kredytowej w rachunku [...] nr...”, w pkt 44, postanowienia o treści: „Kredytobiorca oświadcza, że poddaje się egzekucji, która może być wszczęta na podstawie zaopatrzonego w klauzulę wykonalności bankowego tytułu egzekucyjnego, wystawionego zgodnie z art. 96-98 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Prawo bankowe (jednolity tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 z późn. zm.) przez Bank (...) S.A. w W. w zakresie roszczeń tego Banku wynikających bezpośrednio z niniejszej umowy kredytu w formie odnawialnej linii kredytowej w rachunku [...], do kwoty zadłużenia w wysokości ... zł (słownie złotych: ...), obejmującej kwotę kapitałową kredytu wraz z odsetkami, kosztami sądowymi oraz wszelkimi innymi kosztami poniesionymi przez Bank (...) S.A. w związku z dochodzeniem przez Bank (...) S.A. swoich wierzytelności, w odniesieniu do którego to bankowego tytułu egzekucyjnego Bank może wystąpić o nadanie mu klauzuli wykonalności najpóźniej w terminie do dnia ... r.”, które to postanowienie jest postanowieniem umownym wpisanym na podstawie art. 479⁴⁵ k.p.c. do Rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone pod pozycją 2908 i stwierdził zaniechanie jej stosowania z dniem 19 grudnia 2012 r.

2) nałożył na Bank (...) karę pieniężną w wysokości 212.360 zł z tytułu stwierdzonego naruszenia.

Od decyzji Prezesa UOKiK z dnia 21 czerwca 2013 r. Bank wniósł odwołanie do SOKiK, który wyrokiem z dnia 23 kwietnia 2015 r., XVII (...), uchylił zaskarżoną decyzję.

Od wyroku SOKiK pozwany Prezes UOKiK wniósł apelację, zaskarżając go w całości. Zarzucił wyrokowi naruszenie prawa materialnego, tj. art. 24 ust. 1 i ust. 2 u.o.k.k., poprzez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że powód nie stosował praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów określonej w tym przepisie, ponieważ nie był stroną postępowania, w wyniku którego wydano prawomocny

wyrok zakazujący wykorzystywania postanowienia wpisanego do rejestru, oraz art. 106 ust. 1 pkt 4 w zw. z art. 27 ust. 1 i ust. 2 u.o.k.k., poprzez ich niezastosowanie w sprawie.

Sąd Apelacyjny w (...) w wyroku z dnia 8 czerwca 2017 r., VI ACa (...), oddalił apelację. Uznał, że sąd I instancji prawidłowo zastosował art. 24 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. w brzmieniu obowiązującym do dnia wejścia w życie nowelizacji wprowadzonej ustawą z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2015 r., poz. 1634).

Sąd Apelacyjny podzielił pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w wydanej w składzie siedmiu sędziów uchwale z dnia 20 listopada 2015 r., III CZP 17/15, że przewidziana w art. 479⁴³ k.p.c. rozszerzona podmiotowo prawomocność wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone, działa jednokierunkowo, tj. na rzecz wszystkich osób trzecich, ale wyłącznie przeciwko pozwanemu przedsiębiorcy, przeciwko któremu ten wyrok został wydany.

Sąd Apelacyjny wskazał, że postanowienie wpisane do rejestru pod pozycją 2908 zostało uznane za niedozwolone w wyroku wydanym w stosunku do innego banku niż powód, przeciwko powodowi nie działa zatem jego rozszerzona prawomocność materialna. Brak jest wobec tego możliwości uznania, że stosowanie przez powoda wskazanej w decyzji klauzuli tożsamej z wpisaną do rejestru pod pozycją 2908 było bezprawne. Sąd Apelacyjny uznał ponadto, że wobec niemożności przypisania powodowi praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów Prezes UOKiK nie był uprawniony do nałożenia na niego kary pieniężnej, zarzut naruszenia przepisu art. 106 ust. 1 pkt 4 u.o.k.k. okazał się więc chybiony.

Od tego wyroku Prezes UOKiK wniósł skargę kasacyjną, stawiając zarzut naruszenia prawa materialnego, tj. art. 24 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów w brzmieniu obowiązującym do 16 kwietnia 2016 r., poprzez jego błędną wykładnię, a w konsekwencji nieprawidłowe zastosowanie, na skutek przyjęcia, że stosowanie postanowień wpisanych do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone,

o którym mowa w art. 479⁴⁵ k.p.c. można uznać za bezprawne dopiero w przypadku stwierdzenia, że jest ono sprzeczne z zakazem ustanowionym w innym przepisie prawa, podczas gdy przepis ten stanowi samodzielny i wystarczający podstawę stwierdzenia bezprawności opisanego w nim zachowania. W związku z tym Prezes UOKiK wnosi o:

- 1) uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania sądowi II instancji, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez oddalenie apelacji powoda,
- 2) zasądzenie od powoda na rzecz pozwanego kosztów postępowania według norm prawem przepisanych.

Zdaniem Prezesa UOKiK zarzut stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów polegającej na stosowaniu postanowienia wzorca wpisanego do rejestru mógł być postawiony nie tylko temu przedsiębiorcy, który uczestniczył w postępowaniu zakończonym wpisem postanowienia do rejestru i którego postanowienie umowne wyrokiem SOKiK zostało uznane za abuzywne, lecz także każdemu przedsiębiorcy, który stosował tożsame postanowienia umowne z postanowieniami wpisanymi do rejestru, jeżeli na tożsamość klauzul wskazywała ich istota i cel, dla którego zostały wprowadzone do wzorców umownych oraz skutek, jaki wywoływały dla konsumentów.

W ocenie Prezesa UOKiK szczególnie istotne znaczenie w niniejszej sprawie ma wyrok TSUE 21 grudnia 2016 r. C-119/15, w którym stwierdzono, że rozwiązanie prawa krajowego przewidujące, że działanie polegające na stosowaniu postanowień wzorców umowy, które zostały wpisane do rejestru, może być uznane w stosunku do innego przedsiębiorcy, który nie brał udziału w postępowaniu zakończonym wpisem do rejestru, za działanie bezprawne. Wyrok TSUE dezaktualizuje kluczowe argumenty, podniesione przez Sąd Najwyższy w uchwale z 20 listopada 2015 r., III CZP 17/15, w której przedstawiono tezę, że przewidziana w art. 479⁴³ k.p.c. rozszerzona skuteczność prawomocnego wyroku w aspekcie podmiotowym nie obejmuje przedsiębiorców, niebędących stroną postępowania w sprawie uznania postanowienia wzorców umów za niedozwolone. TSUE potwierdził prawidłowość podejścia co do interpretacji art. 24 ust 2 pkt 1 u.o.k.k., dokonywanej

przez Prezesa UOKiK pod rządami modelu ochrony konsumentów obowiązującego przed nowelizacją u.o.k.k. Podejście to polegało na kontroli tożsamości treści normatywnej postanowień stosowanych przez przedsiębiorcę oraz tych wpisanych do rejestru przy zapewnieniu sądowej weryfikacji rozstrzygnięcia w tym zakresie (odwołanie do SOKiK od decyzji nakładającej karę).

Zdaniem Prezesa UOKiK art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 u.o.k.k. statuuje delikt administracyjny polegający na stosowaniu postanowień wzorców umów wpisanych do rejestru, który ma samoistny charakter względem wyroków SOKiK wydawanych w ramach abstrakcyjnej kontroli wzorców umów, także przy uwzględnieniu ich rozszerzonej prawomocności. Tym samym uzasadniona jest teza o autonomicznym charakterze rejestru jako zbioru skonkretyzowanych postanowień wzorców umów, których wykorzystywanie jest zakazane.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pozwanego, Bank (...) S.A. wniósł o:

- 1) odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;
- 2) w razie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania - oddalenie skargi;
- 3) rozpoznanie skargi kasacyjnej na rozprawie;

4) zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych w maksymalnej prawem dopuszczalnej wysokości.

Powód zwrócił uwagę, że w przytoczonym przez pozwanego wyroku TSUE, Trybunał nie rozważał zgodności polskiego modelu kontroli wzorców umownych z prawem unijnym, a wyłącznie abstrakcyjny model oparty na głównym założeniu, jakim jest zgodność rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone z kryteriami określonymi w tym wyroku (tj. przejrzystości, jasnej struktury oraz aktualności rejestru). Na gruncie prawa krajowego (w tym wypadku polskiego) powinna zostać dokonana konkretna ocena, czy polski rejestr spełnia wymogi określone przez Trybunał. Podkreślenia wymaga, że ocena taka została już na gruncie prawa polskiego dokonana przez Sąd Najwyższy. W szczególności w wyroku z 12 lutego 2014 r., III SK 18/13 Sąd Najwyższy przesądził, że rejestr nie spełnia ani kryterium przejrzystości, ani nie posiada jasnej struktury. Wadliwości rejestru dostrzegł również sam ustawodawca, decydując się ostatecznie na gruntowną zmianę systemu kontroli wzorców umownych pod kątem stosowania klauzul

abuzywnych. Rejestr nie spełnia więc kryteriów określonych przez TSUE w wyroku C-119/15, bo jest on nieczytelny, mało przejrzysty i nieusystematyzowany. Wyrok TSUE pozostaje więc bez wpływu na ocenę uchwały Sądu Najwyższego o sygn. akt III CZP 17/15, jak i na rozstrzygnięcie niniejszej sprawy. Ponadto powód podkreślił, że prawo unijne w żadnym wypadku nie wymaga, aby państwo członkowskie nakładało karę za stosowanie klauzuli wpisanej do rejestru, a jedynie dopuszcza taką możliwość.

Dalej powód podniósł, że nie sposób rozdzielić zastosowania art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. od kwestii zakresu skutków ochrony prawnej udzielonej w wyroku sądu wydanym w wyniku abstrakcyjnej kontroli wzorców umownych. Istnieje bowiem ścisły związek pomiędzy zakresem zakazu, o którym mowa art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k., a wspomnianym prawomocnym orzeczeniem sądu. Zakres przedmiotowy i podmiotowy skutków prawomocności materialnej takiego wyroku determinuje kształt i adresatów wspomnianego zakazu.

Co więcej, mając na względzie wadliwość konstrukcji samego rejestru, dopuszczenie wykładni prezentowanej przez Prezesa UOKiK godziłoby w zasadę ustawowej określoności czynów zabronionych i kar, wynikającą z art. 42 Konstytucji RP, jak również przewidzianą w art. 49 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej. Przedsiębiorca, który nie był stroną postępowania w ramach którego zapadł wyrok uznający dane postanowienie za niedozwolone, jest pozbawiony możliwości analizy i weryfikacji, czy stosowany przez niego wzorzec zawiera postanowienia tożsame z tymi wpisanymi do rejestru i w konsekwencji czy grozi mu kara. Nie zna bowiem przyczyn, które spowodowały, że konkretne postanowienia znalazły się w rejestrze. Ponadto powód zauważył, że zaakceptowanie poglądu forsowanego przez Prezesa UOKiK prowadziło w praktyce do pozbawienia możliwości obrony swoich praw przez przedsiębiorców, którzy nie byli stroną postępowania o uznanie konkretnego postanowienia za niedozwolone. Tym samym prowadziło to do ograniczenia prawa do sądu, a w konsekwencji naruszenia art. 45 Konstytucji. Powód nie zgadza się też z pozwanym, że wystarczającym zabezpieczeniem interesów przedsiębiorcy w takiej sytuacji była możliwość wniesienia odwołania do SOKiK. Wskazać bowiem należy, że odwołanie takie mogło zostać wniesione dopiero po wydaniu decyzji przez Prezesa UOKiK

i nałożeniu przez niego kary. Nawet jeśli przyjąć, że możliwość złożenia odwołania stanowiła formę prawa do obrony, to obrona taka była możliwa zbyt późno. Nałożenie kary przez Prezesa UOKiK niejednokrotnie wiązało się dla przedsiębiorcy z daleko idącymi skutkami w sferze sprawozdawczości finansowej, m.in. w postaci konieczności utworzenia stosownych rezerw na poczet kary. W takiej sytuacji prawo do obrony powinno obejmować możliwość obrony na etapie poprzedzającym nałożenie kary, a nie być ograniczone wyłącznie do jej zwalczania.

Stanowisko Prezesa UOKiK pozostaje w rażącej sprzeczności z podstawami systemu abstrakcyjnej kontroli wzorców umów funkcjonującego w prawie polskim do dnia 17 kwietnia 2016 r., która leżała w kompetencjach sądów powszechnych. Sam Prezes UOKiK nie miał kompetencji do uznania, iż postanowienie użyte we wzorcu przez danego przedsiębiorcę jest niedozwolone. Powód wskazał na powiązanie art. 24 u.o.k.k. z art. 106 ust. 1 pkt 4 tej ustawy przewidującym możliwość nałożenia na przedsiębiorcę wysokiej kary pieniężnej, wynoszącej do 10% rocznego obrotu (przed 18 stycznia 2015 r. - przychodu), za stosowanie praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów.

Z uwagi na dotkliwość kar, jakie może stosować Prezes UOKiK, w doktrynie uznaje się, że mają one charakter penalny. Przepis, którego naruszenie może skutkować tak poważną sankcją, powinien podlegać zdaniem powoda ścisłej wykładni. Taka sama zasada obowiązuje w przypadku przepisów, które stanowią podstawę działania organów administracji publicznej - zgodnie z zakazem domniemania kompetencji tych organów wynikającym z art. 7 Konstytucji RP.

Postanowieniem z 9 kwietnia 2019 r., I NSK 56/18 Sąd Najwyższy przyjął skargę kasacyjną do rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna zasługuje na oddalenie.

Z utrwalonego obecnie orzecznictwa Sądu Najwyższego w przedmiocie skutków wyroku wydanego w postępowaniu w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone, zakończonego wpisem konkretnego postanowienia stosowanego przez konkretnego przedsiębiorcę do rejestru niedozwolonych postanowień umownych, wynika, iż ani wyrok Sądu Okręgowego - Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, ani wpis postanowienia do rejestru nie

wiąże w sprawach dotyczących innego przedsiębiorcy, nawet jeżeli kwestionowane w takim postępowaniu postanowienia wzorca umowy mają tożsame brzmienie, co postanowienia uznane wcześniej za niedozwolone i wpisane do rejestru (uchwała siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 listopada 2015 r., III CZP 17/15; wyroki Sądu Najwyższego z: 12 lutego 2014 r., III SK 18/13; 20 września 2013 r., II CSK 708/12; 23 października 2013 r., IV CSK 142/13; uchwały Sądu Najwyższego z: 7 października 2008 r., III CZP 80/08; 1 3 stycznia 2011 r., III CZP 119/10). Jak stwierdził Sąd Najwyższy w przytoczonej uchwale III CZP 17/15, odmienność interesów reprezentowanych po stronie czynnej i biernej postępowania w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone daje podstawę do zajęcia stanowiska, że - jakkolwiek brzmienie art. 479⁴³ k.p.c. nie przewiduje odpowiedniego zróżnicowania - trzeba w ramach wykładni dokonać jego teleologicznej redukcji. Powinna ona skutkować przyjęciem, że przewidziana w tym przepisie rozszerzona podmiotowo prawomocność materialna wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone działa jednokierunkowo, tj. na rzecz wszystkich osób trzecich, ale wyłącznie przeciwko pozwanemu przedsiębiorcy, przeciwko któremu ten wyrok został wydany. Ten pogląd został potwierdzony również w najnowszym orzecznictwie (postanowienia Sądu Najwyższego z: 18 grudnia 2018 r., I NSK 22/18, I NSK 24/18 i I NSK 25/18; 16 stycznia 2019 r., I NSK 27/18, I NSK 30/18, I NSK 31/18, I NSK 30/18 i I NSK 32/18; 13 lutego 2019 r., I NSK 36/18, I NSK 37/18 i I NSK 38/18; 21 marca 2019 r., I NSK 44/18 i I NSK 48/18; 10 kwietnia 2019 r., I NSK 83/18).

Powyższa linia orzecznicza jest zbieżna z dominującym w piśmiennictwie poglądem, zgodnie z którym wyrok uwzględniający powództwo o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone obejmuje swymi skutkami tylko pozwanego przedsiębiorcę oraz inne podmioty, którym przysługiwałaby legitymacja czynna do wytoczenia powództwa w sprawie o uznanie tego postanowienia, w tym konkretnym wzorcu umowy, za niedozwolone, a zatem tylko konsumentów związanych postanowieniami tego wzorca (w szczególności zob. A. Oponowicz, Skutki prawomocności materialnej wyroku uznającego postanowienie wzorca umowy za niedozwolone. Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada

2015 r., sygn. akt III CZP 17/15, Internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny 2016, nr 3(5), s. 80-88; M. Rządkowski, Glosa do uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 listopada 2015 r., III CZP 15/17, Palestra 2017 nr 6, s.100-111; B. Wyżykowski, Abstrakcyjna kontrola postanowień wzorców umów, Przegląd Prawa Handlowego 2013 nr 10, s. 37-39; J. Wszolek, Rejestr klauzul niedozwolonych - zagadnienia systemowe i wątpliwości konstytucyjne wokół skutków wpisu, M.Prawniczy 2011 nr 12, s. 647; w: T. Ereciński, J. Gudowski, M. Jędrzejewska, K. Weitz, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, Część pierwsza. Postępowanie rozpoznawcze, tom II, Warszawa 2009, s. 741-742; M. Rejda, Postępowanie w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone - komentarz, Warszawa 2009 s. 151-153; J. Moskała, Eliminacja klauzul abuzywnych z polskiego obrotu gospodarczego, Glosa 2008 nr 4 s. 65-67; R. Trzaskowski, Przesłanki i skutki uznania postanowień wzorca umowy za niedozwolone (art. 479³⁶-479⁴⁵ k.p.c.), w: red. E. Holewińska-Łapińska, Prawo w działaniu. 6. Sprawy cywilne, Warszawa 2008 s. 231-237; K. Weitz, Postępowanie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone, w: red. T. Wiśniewski, Postępowanie w sprawach gospodarczych, Warszawa 2007 s. 212-213; B. Gawlik, Skutki wyroku w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone, w: Prace poświęcone pamięci Adama Uruszczaka, PIPWIUJ z. 96, Kraków 2006 s. 190-193; M. Skory, Klauzule abuzywne w polskim prawie ochrony konsumenta, Kraków 2005 s.304-308, M. Jagielska, Niedozwolone klauzule umowne, w: red. E. Nowińska, P.Cybula, Europejskie prawo konsumenckie a prawo polskie, Zakamycze 2005 s. 94-96;). Poglądy przeciwne są w zdecydowanej mniejszości i były wyrażane w publikacjach poprzedzających wydanie powołanych powyżej orzeczeń Sądu Najwyższego.

Z przytoczonego powyżej orzecznictwa Sądu Najwyższego oraz poglądów doktryny wynika, że zachowanie przedsiębiorcy innego niż przedsiębiorca, który był stroną postępowania zakończonego wpisem do rejestru postanowień niedozwolonych wzorca umowy, jakim ten przedsiębiorca się posługiwał, nie narusza zakazu posługiwania się postanowieniem wzorca umowy uznanym za niedozwolone z art. 479⁴³ k.p.c. w związku z art. 479⁴² k.p.c.

Stanowisko co do postanowień wpisanych do rejestru na podstawie orzeczeń sądowych znalazło odzwierciedlenie w nowym art. 23d u.o.k.k., wprowadzonym ustawą z dnia 5 sierpnia 2015 r. o zmianie ustawy o ochronie konkurencji i konsumentów oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 1634), w odniesieniu do decyzji Prezesa UOKiK dotyczących uznania postanowień wzorca za niedozwolone. Zgodnie z tym przepisem, „[p]rawomocna decyzja o uznaniu postanowienia wzorca umowy za niedozwolone ma skutek wobec przedsiębiorcy, co do którego stwierdzono stosowanie niedozwolonego postanowienia umownego oraz wobec wszystkich konsumentów, którzy zawarli z nim umowę na podstawie wzorca wskazanego w decyzji”.

W związku ze skutkami kontroli abstrakcyjnej postanowień wzorców umów pozostaje - leżąca u podstaw skargi kasacyjnej wniesionej przez pozwanego - problematyka zakazu stosowania praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów polegającej na stosowaniu postanowień wzorców umów wpisanych do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone (art. 23a ust. 1 ustawy z 15 grudnia 2000 r. o ochronie konkurencji i konsumentów oraz art. 24 ust. 2 pkt 1 ustawy z 16 lutego 2007 r. o ochronie konkurencji i konsumentów w brzmieniu obowiązującym do dnia 16 kwietnia 2016 r.). O środkach mających służyć usunięciu skutków naruszenia zbiorowych interesów konsumentów i karach pieniężnych za stosowanie praktyki orzeka Prezes UOKiK decyzją administracyjną (art. 26 i art. 106 ust. 1 pkt 4 u.o.k.k.), od której przysługuje odwołanie do Sądu Okręgowego w W. - Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów (art. 81 ust. 1 u.o.k.k. i art. 479²⁸ § 1 pkt 1 k.p.c.), rozpatrywane w postępowaniu w sprawach z zakresu ochrony konkurencji (art. 479²⁸-479³⁵ k.p.c.).

W odniesieniu do praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów polegających na stosowaniu postanowień wzorców umów, które zostały wpisane do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone ukształtowała się początkowo linia orzecznicza, zgodnie z którą uznanie określonej klauzuli za niedozwoloną i wpisanie jej do rejestru działa *erga omnes*, a dalsze posługiwanie się klauzulą wpisaną do rejestru jest zakazane w obrocie prawnym nie tylko względem podmiotu, wobec którego to orzeczono, ale również w identycznych lub podobnego rodzaju stosunkach prawnych zawieranych przez osoby trzecie, bez

ograniczenia w żaden sposób kategorii tych podmiotów (wyrok Sądu Najwyższego z 20 czerwca 2006 r., III SK 7/06). Pogląd ten został podtrzymany i rozwinięty przez Sąd Najwyższy w uchwale, zgodnie z którą „stosowanie postanowień wzorców umów o treści tożsamej z treścią postanowień uznanych za niedozwolone prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego - Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów i wpisanych do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c., może być uznane w stosunku do innego przedsiębiorcy za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów” (uchwała Sądu Najwyższego z 13 lipca 2006 r., III SZP 3/06).

Następnie, uwzględniając stanowisko przyjęte w uchwałach z dnia 7 października 2008 r., III CZP 80/08 i z dnia 13 stycznia 2011 r., III CZP 119/10, Sąd Najwyższy doprecyzował pogląd wyrażony w uzasadnieniu uchwały III SZP 3/06, przyjmując, że praktyką naruszającą zbiorowe interesy konsumentów może być dalsze stosowanie postanowienia, którego treść jest identyczna z treścią postanowienia, które zostało wpisane do rejestru, tylko przez tego samego przedsiębiorcę, który uczestniczył w postępowaniu zakończonym wpisem do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone (wyrok Sądu Najwyższego z 12 kwietnia 2011 r., III SK 44/10). Wskazał jednocześnie, że z uwagi na zasady ustalania niedozwolonego charakteru postanowienia wzorca umowy nie jest możliwe traktowanie jako praktyki naruszającej zbiorowe interesy konsumentów w rozumieniu art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k., zachowania innego przedsiębiorcy, polegającego na stosowaniu postanowień wpisanych do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone i nakładanie kar pieniężnych z tego tytułu.

Ponadto w wyroku z dnia 12 lutego 2014 r., III SK 18/13 Sąd Najwyższy wyjaśnił, że z brzmienia przepisu art. 23a ust. 2 u.o.k.k. z 2000 r. wynikało, iż wymienione w nim zachowania przedsiębiorców zostały uznane przez ustawodawcę wprost za nazwane praktyki naruszające zbiorowe interesy konsumentów. Skoro o ich bezprawności przesądził sam ustawodawca, nie było potrzeby weryfikowania, czy objęte zakresem normowania tego przepisu zachowania są bezprawne. Dlatego w dacie podejmowania przez Sąd Najwyższy uchwały III SZP 3/06 należało przyjąć, że istniały podstawy prawne dla przyjęcia

założenia, zgodnie z którym stosowanie postanowień wzorców umów o treści tożsamej z treścią postanowień uznanych za niedozwolone prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego - Sądu Ochrony Konkurencji i Konsumentów i wpisanych do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c., może być uznane w stosunku do innego przedsiębiorcy za praktykę naruszającą zbiorowe interesy konsumentów. Podobnego zabiegu interpretacyjnego nie można natomiast przeprowadzić w przypadku art. 24 ust. 2 u.o.k.k., który jedynie wylicza w sposób przykładowy zachowania przedsiębiorców, jakie mogą naruszać zakaz praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów z art. 24 ust. 1 u.o.k.k. Dlatego do stwierdzenia, że dane zachowanie przedsiębiorcy jest bezprawne, niezbędne jest rozważenie innych okoliczności, z których łącznie można wyprowadzić wniosek o bezprawnym zachowaniu przedsiębiorcy. Tymczasem zachowaniu polegającemu na stosowaniu przez innego przedsiębiorcę postanowień wzorca umowy wpisanych do rejestru, o którym mowa w art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. z 2007 r., nie można przypisać bezprawności. Nie jest to bowiem zachowanie sprzeczne z ukształtowanymi w k.p.c. zasadami funkcjonowania rejestru i skutkami wyroku uznającego postanowienie wzorca umowy za postanowienie niedozwolone w ramach tzw. abstrakcyjnej kontroli wzorców umów.

Powyższą linię orzeczniczą ugruntowano w przytoczonej powyżej uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 20 listopada 2015 r., III CZP 17/15, w uzasadnieniu której stwierdzono, iż tylko w postępowaniu w sprawach o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolone realizowana jest kontrola abstrakcyjna postanowień wzorców umów, podczas gdy w postępowaniu w sprawach takich praktyk chodzi o sankcjonowanie praktyk naruszających zbiorowe interesy konsumentów, w tym także praktyki polegającej na stosowaniu postanowień wzorców umów wpisanych - w następstwie kontroli abstrakcyjnej – do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone. Przedmiotowy i podmiotowy zakres skutków uznania postanowienia wzorca umowy za niedozwolone w ramach kontroli abstrakcyjnej pozostaje zatem w związku z przedmiotowym i podmiotowym zakresem zakazu stosowania praktyki określonej w art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k.

W konsekwencji należy przyjąć, że wpis postanowienia do rejestru, o którym mowa w art. 479⁴⁵ § 2 k.p.c., działa wyłącznie na niekorzyść przedsiębiorcy pozwanego w sprawie o uznanie postanowień wzorca umowy za niedozwolony, nie działa natomiast na niekorzyść innych przedsiębiorców, nawet wówczas, gdy stosują oni we wzorcach postanowienia identyczne (tożsame) z tymi, które zostały wpisane do rejestru. To zaś oznacza, że stosowanie przez przedsiębiorcę postanowienia identycznego (tożsamego) z postanowieniem wpisanym do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone, który nie uczestniczył w postępowaniu zakończonym wpisem do rejestru, nie jest zachowaniem bezprawnym w tym sensie, że nie narusza art. 479⁴³ k.p.c. (uchylonego z dniem 17 kwietnia 2016 r.). Zakres zastosowania zakazu, o którym mowa w art. 24 ust. 1 w związku z art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k., zależy bowiem od podmiotowego i przedmiotowego zakresu zakazu wykorzystywania postanowień wzorca umowy uznanych za niedozwolone w ramach abstrakcyjnej kontroli postanowień tych wzorców (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 7 marca 2017 r., III SK 13/15).

Także w doktrynie utrwalił się pogląd, że art. 24 ust. 2 u.o.k.k. nie ma samodzielnego znaczenia prawnego, a więc jego zastosowanie wymaga sięgnięcia do przepisów innych ustaw (D. Miąsik w: Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów, Komentarz, Warszawa red. T. Skoczny, Warszawa 2014 s. 745-755; M. Sieradzka w: K. Kohutek, M. Sieradzka, Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz, Warszawa 2014 s. 579-583; C. Banasiński, E. Piontek, Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz, Warszawa 2009 s. 401-402; A. Wędrychowska-Karpińska, A. Wiercińska-Krużewska, w: Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów. Komentarz, red. A. Stawicki, E. Stawicki, Warszawa 2011 s. 539-540; I. Wesołowska, Przesłanki uznania praktyki za naruszającą zbiorowe interesy konsumentów, Internetowy Kwartalnik Antymonopolowy i Regulacyjny 2018 nr 6(7), s. 98).

Sąd Najwyższy w niniejszym składzie podziela to stanowisko. Art. 24 ust. 2 u.o.k.k. nie jest samoistnym źródłem bezprawności praktyk wyspecyfikowanych w pkt 1-4, a rozszerzona prawomocność wyroku SOKiK działa tylko na niekorzyść konkretnego przedsiębiorcy, który był stroną postępowania zakończonego wpisem

postanowienia do rejestru. Art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. w zw. z art. 24 ust. 1 u.o.k.k. nie ma więc zastosowania do przedsiębiorcy, który nie był stroną pozwaną w postępowaniach sądowych, które doprowadziły do wpisania postanowienia do rejestru.

Z powyższą wykładnią nie koliduje stanowisko wyrażone przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w wyroku z dnia 21 grudnia 2016 r. (sprawa BP Partner, C-119/15). Z orzeczenia tego wynika, że art. 6 ust. 1 i art. 7 dyrektywy 93/13 w związku z art. 1 i 2 dyrektywy 2009/22 należy w świetle art. 47 Karty praw podstawowych interpretować w ten sposób, iż nie stoją one na przeszkodzie temu, by stosowanie postanowień wzorców umów o treści tożsamej z treścią postanowień uznanych za niedozwolone prawomocnym wyrokiem sądu i wpisanych do krajowego rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone mogło zostać uznane w stosunku do innego przedsiębiorcy, który nie brał udziału w postępowaniu zakończonym wpisem owych postanowień do wspomnianego rejestru, za działanie bezprawne, stanowiące podstawę nałożenia kary pieniężnej z tego tytułu, pod warunkiem - czego zweryfikowanie należy do sądu odsyłającego - że przedsiębiorcy temu przysługuje skuteczny środek prawny zarówno przeciwko decyzji uznającej tożsamość porównywanych postanowień, obejmujący kwestię, czy - przy uwzględnieniu wszystkich istotnych okoliczności właściwych danej sprawie - owe postanowienia są materialnie identyczne, zwłaszcza pod względem wywoływanych przez nie szkodliwych dla konsumentów skutków, jak i przeciwko decyzji ustalającej w danym wypadku kwotę kary pieniężnej.

Wyrok TSUE w sprawie C-119/15 nie oznacza, że dyrektywa 93/13 nakłada na państwa członkowskie obowiązek nadawania tak szerokiej skuteczności podmiotowej rozstrzygnięciom wydawanym w ramach kontroli abstrakcyjnej. W orzeczeniu tym przesądzono jedynie, że wprowadzenie takiego uregulowania do krajowego porządku prawnego nie stałoby w sprzeczności z prawem UE. Minimalny, wymagany przez prawo unijne, standard w zakresie granic rozszerzonej prawomocności wyroku wydanego w ramach kontroli abstrakcyjnej wymaga objęcia skutkami wyroku tylko wszystkich konsumentów związanych postanowieniami konkretnego wzorca (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 marca 2017 r., III SK 1/15, postanowienie Sądu Najwyższego z 7 marca 2017 r., III SK 13/15).

Odnosząc powyższe ustalenia do stanu faktycznego sprawy należy zauważyć, że na podstawie art. 24 ust. 1 i 2 pkt 1 u.o.k.k. Prezes UOKiK nałożył na Bank (...) karę pieniężną za umieszczenie we wzorcu umowy kredytowej postanowienia o tożsamej treści z postanowieniem umownym stosowanym przez mBank oraz wpisanym na podstawie art. 479⁴⁵ k.p.c. do rejestru postanowień wzorców umowy uznanych za niedozwolone pod pozycją 2908. Od tej decyzji Bank (...) wniósł odwołanie, które Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów uwzględnił, uchylając zaskarżoną decyzję. Od wyroku sądu I instancji Prezes UOKiK wniósł apelację, która została oddalona przez Sąd Apelacyjny w [...]. Sąd Apelacyjny oparł się w swoim rozstrzygnięciu na uchwale Sądu Najwyższego z 20 listopada 2015 r., III CZP 17/15, dzieląc wyrażone w niej stanowisko o jednokierunkowym charakterze prawomocności materialnej wyroku uwzględniającego powództwo o uznanie postanowienia wzorca umowy za niedozwolone. Sąd Apelacyjny prawidłowo zauważył, że powołana uchwała Sądu Najwyższego nie stoi w sprzeczności z wyrokiem TSUE w sprawie C - 119/15, który nie oznacza, że prawo unijne nakazuje przyjęcie szerokiego skutku wpisu postanowienia do rejestru. Kwestia ta została pozostawiona prawodawcy krajowemu.

Dlatego też jako chybiony należy ocenić zarzut skargi kasacyjnej w analizowanej sprawie, że w zaskarżonym wyroku sądu II instancji doszło do naruszenia prawa materialnego, tj. art. 24 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. w brzmieniu obowiązującym do dnia 16 kwietnia 2016 r., poprzez jego błędną wykładnię, a w konsekwencji nieprawidłowe zastosowanie. Przepis art. 24 ust. 2 pkt 1 u.o.k.k. w brzmieniu obowiązującym do dnia 16 kwietnia 2016 r. nie był bowiem samodzielnym źródłem bezprawności wymienionej w nim praktyki, a bezprawność ta nie została stwierdzona w odniesieniu do powoda w ramach kontroli abstrakcyjnej stosowanego przez niego postanowienia wzorca umowy.

Mając na uwadze wskazane okoliczności Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.. O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 w związku z art. 108 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. oraz § 10 ust. 4 pkt 2 w związku z § 14 ust. 2 pkt 1 i § 20 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności

radców prawnych (Dz.U. z 2018 r., poz. 265) oraz w związku z częścią IV załącznika do ustawy z dnia 16 listopada 2006 r. o opłacie skarbowej (Dz.U. z 2019 r., poz. 1000 ze zm.).